

ANDERS FREDRIK REUTERSWÄRD

BIOGRAFISK STUDIE

AV

MED. DR. LENNART NORRLIN

Kr. 10:—

Anders Fredrik Reuterswärd

ANDERS FREDRIK REUTERSWÄRD

BIOGRAFISK STUDIE

AV

MED. DR. LENNART NORRLIN

Denna upplaga är tryckt i 250 exemplar,

varav detta är

nr

12

Överste Anders *Fredrik* Reuterswärd

* 2/8 1756 † 0/6 1828

En av ätten Reuterswärds medlemmar i tredje generationen var diplomaten och krigaren slutligen godsägaren Anders Fredrik, f. 2/8 1756 å fädernegården St. Lund i V. Tollstads s:n i Östergötland och död 6/6 1828, således knappt 72 år gammal, å sin egendom den småländska herrgården Rosenholm i Lannaskede församling. Mellan dessa data, intagna i VI:e bandet 1931 i Elgenstiernas Ättartavlor, skall ur samma källa ytterligare några ord anföras om mannens karriär.

Anders Fredrik valde först militäryrket, fick officersfullmakt som kornett 1777 och blev efter tjänst vid olika svenska husarregementen löjtnant vid Royal Suédois.*) Avsked ur franska armén erhöles 1791, vilket år han återbördades till hemlandet och utnämndes till korpral (med majors rang) vid livdrabantkåren**), där han 1805 blev fanjunkare, avancerade till överstelöjtnant i armén 1807 och till överste 1808. Som sådan beviljades honom nådigt avsked 1814.

Under tiden 1794—1805 var R. även anställd i diplomattjänst, först som kommissionssekreterare i Haag, där han efter 2 år blev t. f. chargé d'affaires; han var legationssekreterare i Paris 1801, t. f. chargé d'affaires i Wien 1803, verklig sådan därstädes 1804—05.

Dessa — som nämnt ur ättartavlorna hämtade — anteckningar avslutas med meddelandet, att »R., förklädd, åtföljde Ludvig XVI och Marie-Antoinette vid deras flykt 1791, då de grepos i Varennes».

*) »Kungl. svenska». Namn på ett till stor del av svenskar rekryterat, nu upplöst regemente i fransk tjänst, bildat 1690. Chefer ha varit bl. a. medlemmar av våra sparrsläkter och Axel v. Fersen d. y.

**) Drabant, ursprungligen titel på den, som tillhörde furstliga personers livvakt. Drabanter fanns i Sverige från de första vasakungarna intill 1821, då en kår, livdrabantkåren, upplöstes. Den utgjorde en elitkår, bestod under Karl XII:s tid enbart av officerare, kända för sin bravour. Vid festliga tillfällen under fred fick drabanterna börja och avsluta festtågen.

Till de kortfattade upplysningarna finns åtskilligt att tillägga för att få en fyllig bild av mannen och hans verksamhet. Beaktas må ock, som av det följande skall framgå, att ett och annat av det, som Elgenstierna här låtit befordra till trycket, behöver korrigeras såsom ej varande med verkliga förhållandet överensstämmande.

De källor, vilka vid dessa forskningar stått till förfogande, är huvudsakligen utgivna dagböcker, memoarlitteratur, historiska anteckningar o. d. från epoken i fråga. I viss omfattning har jag haft tillgång till ej förut tryckt material: i Riksarkivet förvarade 100-tals depescher och handbrev från R. jämte ett par dagböcker av honom, i Göta hovrätt depönerade bouppteckningar efter hans och hans makas död samt slutligen i privat ägo befintliga handlingar, fotografier m. m. Nämnas bör ock muntliga upplysningar vid personligt sammanträffande med åtskilliga nu levande bärande namnet Reuterswärd. Till samtliga, ingen nämnd och ingen glömd, som visat hjälpsamt intresse vid forskningarna för denna biografi, riktas ett förbindligt tack.

Mycket givande har varit Axel v. Fersens dagbok, skriven på franska, översatt till svenska och i 3 band utgiven med kommentarer i slutet på 1920-talet av Prof. Alma Söderhielm. I den första och andra av dessa volymer är R. i olika sammanhang omnämnd drygt 20 gånger, omfattande en period av precis 3 år, nämligen från 27 juni 1791 till 28 juni 1794. Under hela denna tid var han som adjutant attachederad hos Fersen, vilken residerade i Brüssel som först Gustav III:s, sen förmyndareregeringens befullmäktigade ombud. Dennes ursprungliga uppgift var att verka för bildande av en liga för den franska revolutionens bekämpande samt den franska monarkiens och kungafamiljens räddning. Av väl kända personliga motiv gick Fersen härvidlag kanske längre, än han behövt göra och utsatte inte blott sig själv, utan även sin närmaste man och medhjälpare för mycket stora risker vid våghalsiga och livsfarliga uppdrag.

Det var dagarna efter varenesäventyret, 20—22 juni 1791, som R:s namn första gången förekommer i den grevliga dagboken. I denna är den världshistoriska händelsen i detalj redovisad beträffande förberedelser, utförande, deltagare etc. Namngivna är alla, som organi-

serat komplotten, var invigda i densamma och de, som färdledaren å kuskbocken körde för.

Varken under förberedelserna till eller utförande av kuppen finns R. omnämnd. Hans namn dyker upp först flera dar senare, den 26 juni, då Fersen antecknat: »R. anlände». Han blir då i en not presenterad av Alma Söderhielm med orden: »Fersens adjutant». Två veckor längre fram skriver Fersen: »Jag är otålig, att R. skall komma tillbaka». Även här finns en fotnot av dagbokens utgivare: »R. hade med hemliga bud sänts till Marie-Antoinette». För den 13 juli meddelas: »R. anlände. Han hade blivit anhållen överallt, där han drog fram, utom i Paris. Han har uträttat kommissionen. Papperet gavs henne (drottningen) som en matsedel till middagen etc.»

Här finns således intet belägg för, att Fersens adjutant varit en av de medagerande vid varenesresan. Och hade han funnits bland dess aktörer och resenärer, så är det väl ytterst osannolikt, att hans chef så omedelbart efter sin egen räddning in på belgiskt område skulle skickat honom tillbaka till Paris. När det där upptäcktes, att kungaparet var borta, så »ringdes det i stormklockan, man sköt med kanoner, slog på stora trumman och ropade: aux armes citoyens». De kungligas medhjälpare var kända och riskerade vid upptäckt få dingla i närmaste lyktstolpe, »lanterneras».

Hur skall nu denna, med säkerhet felaktiga uppgift av Elgenstierna förklaras? Han har fått den av en citerad ättemedlem, som på god tro lämnat den, stödd på vad som inom släkten berättats under närmare 150 år. Så har exempelvis den nu fungerande ordföranden i den reuterswärdiska släktföreningen vid ett tillfälle fått höra av dåvarande ministern i Paris, greve August Louis Fersen Gyldenstolpe, att R. satt jämte honom, som höll i tyglarna, när det tunga ekipaget rullade fram på de franska landsvägarna de ödesdigra dagarna. Gåtans lösning är ej svår att finna. Den ger sig själv för den, som fortsätter att ta del av innehållet i den föreliggande dagboken.

I denna berättas nämligen utförligt om en hitintills mindre känd resa: Brüssel—Paris tur och retur, som Fersen och R. gjorde 11—23 februari 1792. Anledningen till denna var Fersens önskan att personligen få sammanträffa med de kungliga fångarna. Dessa motsatte sig i det längsta förslaget, men slutligen samtycker Marie-Antoinette;

hennes beundrare och hjälpare kunde för den 21 jan. anteckna: »Drottningen har samtyckt till min resa». Om denna skriver Söderhielm i sina kommentarer: »Den 11 febr. riskerar han att, förklädd och åtföljd endast av sin adjutant R., anträda resan. De ha fingerade kurirpass och en massa fingerade skrivelser från Gustav III till spanska hovet. »F. hade på bästa sätt sökt efterhärma kungens namnteckning. — I sin fortsatta resumé säger professorn, att det hela var en mycket äventyrlig resa och en högst kuriös intrig, som utspelades . . . Eskapadens ledare träffar först M.-A. ensam, följande dag både henne och kungen.

Under dessa dagar med spännande upplevelser spelade R. en mycket aktiv roll och var sin vän och förman till ovärderlig hjälp. Att det hela avlöpte utan katastrof för en eller båda, är säkert i hög grad adjutantens förtjänst. Rikligt med detaljer ur det i mycket farsartade skådespelet meddelas i dagboken. Ur den görs här blott några utdrag.

Resan till Paris skedde utan några äventyr. För återfärden, som var nära att sluta illa, ordnades med ett kurirpass för R. och ett för F. som hans betjänt. Natten till 23 febr. sov de båda diplomaterna »fullklädda i ett rum för kuskar». Sedan under dagen upplevde de bl. a. följande, som citeras: »I en liten by väcktes jag upp av att vagnen stannade och en herre frågade R. efter hans legitimationsbevis; jag låtsades bära sova, och efter 5 minuter sade funktionären, att passet inte gällde, emedan i detsamma stod 'de par le Roi' och ej 'de par la Loi', vilket betecknade, att lagen stod över konungen etc». Så följde ett ordbyte, som från R:s sida blev ganska hetsigt. F. bad honom på svenska »för Guds skull vara hövlig». Skjutskarlen lade sig nu i samtalet och gick i god för, att de resande var kurirer, som man ej hade rättighet häkta. De släpptes så småningom, men fick veta, att de ej skulle bli förvånade att längre fram bli anhållna. Bromsade blev de ytterligare ett par gånger, men hade tur att på bägge platserna få passera. »Vi var överlyckliga att befinna oss på andra sidan gränsen, gränslöst glada över att ha lyckats så bra och att vara hemma igen.»

Vad i övrigt beträffar R:s tjänstgöring under hans brüsseltid, så ges ytterligare många bevis på, att befattningen icke var någon sine-

kur. Ibland är verksamheten omnämnd blott i korta notiser, meddelande, att mannen rest eller återkommit, att han medfört brev med dåliga underrättelser. Så exempelvis i sept. 1792, då F. skriver, att hans budbärare kommit från förre franske inrikesministern med en jobbspost, »brev, som ej gjorde mig glad». Ett halvt år tidigare hade R. sänts som kurir till Madrid med depescher. På återresan hade han upprepade gånger blivit anhållen och därvid en gång med knapp nöd undgått att bli hängd. Det var ett påfrestande arbete under terrortid med ej sällan livsrisker.

Så drog det hemma i Sverige i början på året 1794 upp en storm, ett svårt politiskt oväder, som förde med sig bl. a., att våra båda diplomaters samarbete skulle upphöra. Det var den armfelterska högmålsprocessen, i vilken F. var inblandad. Han fick av hertig Karl och Reuterholm veta, att de ej mera behövde hans tjänster. Beskickningen i den belgiska huvudstaden drogs in. F. tog i vad det rörde honom själv det hela relativt lugnt, men skrev gång på gång i dagboken, att »det enda, som verkligen gjorde mig ont, är den stackars R:s öde, att jag måste skiljas från honom, som jag kommer att mycket sakna». De båda kom så i fortsättningen att vandra skilda vägar. Väl vitsordad av sin förman blev R. förflyttad till Haag.

Med hänvisning till vad här sålunda anförts, bör i en eventuell ny upplaga av Ättartavlorna notisen om R:s deltagande i varennesresan utgå. I stället föreslås en punkt av följande lydelse: R. tjänstgjorde 1791—94 under jämnt 3 år på ett synnerligen förtjänstfullt sätt som adjutant hos Axel v. Fersen d. y. under dennes skiftande diplomatuppdrag i Brüssel, varunder båda tillsammans i febr. 1792 under dramatiska upplevelser gjorde ett besök i Paris hos den fångna kungafamiljen.

Sedan detta skrevs, har min uppmärksamhet blivit fäst vid de biografiska anteckningar rörande Anders Fredrik Reuterswärd, som finns intagna i det 1949 utkomna bandet av »Svenska män och kvinnor». Förf. är en annat släktmedlem än den, som lämnat ovan nämnda uppgifter till ättartavlorna. Han skriver: »Tillsammans med de Bouillé och Fersen utformade R. planerna för det franska kungaparets flykt ur landet, och vid färden till Varennes i juni 1791 satt han på kaleschens kuskbock förklädd till körsven med F. i lakejlivré

vid sin sida.» Ej med ett enda ord omnämnes det följande år företagna besöket i Paris. Levnadstecknaren uppger som källa det av Alma Söderhielm 1918 utgivna arbetet: »Revolutionärer och emigranter».

Här ägnas i ett längre kapitel en utförlig redogörelse för varennensresan. I ett annat beskrives likaledes detaljerat pariservistelsen. I det första saknas vår R:s namn alldeles. I det andra nämnes han däremot både då resan anträdde och då den avslutades samt trenne gånger i samband med upplevelser i Paris. Beträffande våra landsmäns start från Brüssel citeras följande ur Prof. Söderhielms bok: »Den 11 febr. anträdde Fersen resan åtföljd endast av en adjutant, svensken baron Reutersvärd och sin trogne betjänt Frantz.» Först nu och i detta avsnitt av dessa historiska essäer kommer R. på scenen. Den nye aktören blir presenterad, men i tvenne avseenden felaktigt: dels stavas hans namn oriktigt, dels kallas han baron, en titel som hitintills ingen Reutersvärdare burit. Hade Anders Fredrik under de sista 15 åren av sin levnad stannat kvar vid hovet i Stockholm, hade han nog haft stora utsikter att bli både general och friherre.

Efter att ha tagit del av denna litteratur har jag ingen anledning ändra åsikt: Anders Fredrik Reuterswärds namn är ej direkt, utan blott sekundärt förknippat med de historiska händelserna kring Varennes år 1791.

Så skall nu ägnas några ord åt vad jag i övrigt funnit om Anders Fredrik Reutersvärd i urkunderna från hans tid. Han är omnämnd i Gudmund Göran Adlerbeths »Historiska Anteckningar». I Elof Tegnens biografi över Gust. Maur. Armfelt, som 1803 var svensk minister i Wien, meddelas, att R. var ministrernas företrädare och som sådan hade med myndigheter en del ledsamheter och skrivelser med anledning av dessas missnöje med och förtrytelser mot A., vilken här som så ofta annorstädes uppträtt mindre lämpligt i sin diplomatiska verksamhet. Sådana här notiser visa hän på, att mannen var uppmärksam och spelade en ej obetydlig roll. Mera intresse väcker det, som hertiginnan, sedermera drottning Hedvig Elisabeth Charlotta i sina dagboksanteckningar har att förmåla om R.

Hon skriver, att i maj 1808, då hertigen av Angoulême, Ludvig XVIII:s brorson, vistades i Sverige, den svenske kungen ansåg »det skulle verka stötande, därest prinsen icke mottogs så som det ägnar

och anstår en medlem av familjen Bourbon, samt sände honom hertigen av Piennes (fransk emigrant) och överste R. till mötes». Något längre fram i samma månad vistades den franske prinsen i Karlskrona, varifrån han i sällskap med R. företog flera utflykter för att

Ungdomsporträtt av
Johanna Maria Hoving

få se denna trakt av Sverige. Ett par månader var den franske hertigen alltjämnt kvar i riket, vistades då i Skåne, varifrån han, ledsagad endast av R., besökte Hälsingborg och Malmö med omgivningarna samt Lunds universitet. Hertiginnan av Södermanland säger i sin dagbok, att »valet av R. var särdeles lämpligt. Han hade nämligen länge varit i tjänst vid greve Fersens regemente Royal Suédois, därefter på

Gustav III:s tid anställd som chargé d'affaires i Paris, t. o. m. anlitats vid flykten till Varennes, sedermera vistats i Brüssel etc. På grund av sina förbindelser i Frankrike åtnjöt R. mycket gott anseende bland alla fransmän tillhörande l'ancien régime». Detta som sagt citat efter den kungl. författarinnan, varvid må påpekas, att hon ej direkt påstår, att R. var med vid den ödesdigra resan.

I samma dagboksvolym, där detta står, få vi vidare veta, att 5½ år längre fram i tiden — slutet av dec. 1810 — R. fick sig anförtrott ännu ett hedersamt uppdrag. Efter mordet på Axel v. Fersen i juni det året hade dennes syster Sophie Piper hela tiden varit internerad i Vaxholm i skyddshäkte. Då hon nu skulle lämna fästningen, gällde det att skaffa henne eskort. Till följeslagare önskade hon helst någon, som ej tillhörde släkten. Mest lämplig syntes för drottningen R. vara; konungen instämde och gav honom uppdraget, som han utförde till grevinnan Pipers stora belåtenhet. — R:s utförliga redogörelse för detta se sid 18!

Som ur Ättartavlorna inledningsvis anförts, tog R. 1814 avsked ur militärtjänsten. Samtidigt synes han ha lämnat andra offentliga uppdrag, som ev. anförtrotts honom. Den som så handlade, var vän av förrevolutionens Frankrike, rojalist och persona grata vid svenska hovet, dit strax förut fursten av Ponte Corvo kommit som tronföljare. Av allt att döma behövdes vår överste allt fortfarande för olika uppdrag i svensk statstjänst och med stora avancemangsmöjligheter för honom. Vad var det, som drev den då blott 58-årige mannen — tiden i fråga visserligen en rätt hög ålder — att draga sig fullständigt tillbaka som pensionär för att bosätta sig långt ner i och djupt inne i Småland å säteriet Rosenholm, beläget mitt i landskapet ungefär lika långt från Östersjö och Västerhav?

Svar på frågan lämnar innehållet i ett par av R. under tiden 20 maj 1792—16 juli 1818 i Riksarkivet förvarade dagböcker, vilka tidigare — så vitt jag förstår — ej — som förut nämnts — blivit använda för historisk forskning. Böckernas antal var ursprungligen tre; men den första, omfattande 5 år från 1787 framåt räknat, synes vara förkommen.

Det som är tillgängligt, utgöres av små, c:a 10×15 cm stora pappband, omfattande tillsammans 335 sidor, tättskrivna med R:s pry-

liga, lättlästa piktur. »Dagböcker» är ett något oegentligt namn, ity att här och var finns luckor på upptill flera månader, då intet annoterats.

Det före 1808 nedskrivna har för denna biografi mindre intresse. Man får bekräftelse på fakta, här ovan meddelade. Nogrannare, rent historisk forskning kan å dessa blad möjligen finna något av värde, vilket faller utom ramen för denna uppsats.

För vår karaktäristik av R. är det däremot synnerligen välkommet få erfarva, vad han, som stod i händelsernas mitt under en av de farligaste epokerna av Sveriges historia, har att säga beträffande sina åligganden såväl i militärtjänst som i politisk verksamhet, huru han så småningom upphörde att vara statsfunktionär och vad han därefter kom att syssla med.

För en eller annan i våra hävder möjligen mindre väl orienterad erinras om, att under något decennium från 1808 räknat en oblodig revolution drev bort den regerande konungen och hela hans familj, att efter det sista av tvenne förrättade tronföljarval dynastin Bernadotte gjorde sitt inträde i vår konungaborg, att landet var inbegripet i flera krig, som medförde föreningen med Norge, men förlusten av Finland och våra sista transbaltiska besittningar. Det var ju tider, då mycket av verklig betydelse hände, då man tycker, att alla skulle vilja vara aktivt med, ingripa och taga position för eller emot å de olika stridsfronterna.

Omedelbart må sägas, att motiven till R:s beslut att dra sig tillbaka från alla offentliga värv är att söka i hans *försvagade hälsa, leda vid* allt vad *politik* hette samt *släktkärlek*, »esprit de famille». Avkopplingen och övergången till den ändrade livsföringen skedde ej tvärt utan i etapper. Då bevis nu i det närmast följande därpå lämnas, få vi på köpet se en del glimtar av herrgårdsliv och livet på landet överhuvud i Sverige för omkring ett och ett halvt sekel sedan.

Om R:s hälsotillstånd står det åtskilligt på många ställen. En av hans allra sista anteckningar lyder så: »Den 3 febr. 1818 gjorde jag den ledsamma upptäckten, att jag äfven på höger sida fått Bråk». Säkertligen har det varit ljumskbräck, som i hög grad kan nedsätta en militärs tjänstduglighet, och som ända in mot slutet av 1800-talet ej sällan medförde dödligt förlöpande komplikationer (inklänningsfe-

nomen). Året förut den 16 nov. är nedskrivet: »att Bror Adam med döden aflidit. Sjuk och krasslig var jag förut och blef genom denna bedröfliga underrättelse än sämre». Han låg verkligen tiden i fråga sjuk och höll sig inne av »bröstfeber och förkylning» i nära 2½ månader. Slikt hade han varit utsatt för tidigare, så exempelvis 1813, då han angripits av bl. a. en »slags frossfeber» samt 1809, då han drabbades av »stark fluss m. m. i vänster öga», vilket nödgade honom »pålägga en spansk fluga på vänstra armen, vilken drog mycket länge samt bortdrog flussen från ögat». Upprepade gånger finns anteckningar om relativt svåra olycksfall, därav ett par under 1809, varvid trenne framtänder förlorades, nog så katastrofalt med dåvarande odontologiska möjligheter till bot och hjälp. Samma år förekom fall i en trappa med långvarigt ont, som kurerades med bl. a. »påsatta blodiglar».

Anhållan såväl 1809 som 1811 om beviljandet av halvårslånga ledigheter från tjänsten vid drabantkåren kan knappast förstås, om ej därvid företetts läkareintyg. Sådana är dock ej omnämnda. Det sistnämnda året den 18 april var R. »inne hos kungen en half timma; jag århölt då permission ända till den 20 november för att resa på landet». Och den 24 apr. 1809 fick han fritt närmare 6 månader »för att vara på landet hos släktingar».

Detta sistnämnda datum är att särskilt observera. Det var ju strax efter regimförändringen i mitten av den närmast föregående månaden. Starka skäl måste ha förmått R. att då lämna huvudstaden, där han alldeles invid tronen hade en uppmärksammat befattning. Vad yppar nu dagboken om vår drabantofficers reaktion inför de sammansvurnas märkliga tilltag? Vid svaret härpå kommer vi osökt över till kapitlet om honom som politiker och statsanställd åren innan han definitivt drog sig tillbaka.

För den 12 mars 1809, som var en söndag, kom order, att vår man »tillika med hela drabantcorpsen skulle vara på Slottet kl. 4 eft.mid. Vi voro där ända tills måndag morgon den 13 kl. 7, då jag gick hem för att lägga in mina saker och laga mig till afresa, emedan hela Corpsen fick ordres att samma dag vara konungen följaktigt bort från Stockholm. Jag återkom ey till Slottet förrän emot 12 om middagen, samt ärfor då med stor Surprise att man redan kl. ½10 hade arreste-

rat konungen. Efter middagen Proklamerades hertig Carl till Riksförreståndare. Om natten transporterades Kungen under stark Escorte till Drottningholm». För den 23 mars är antecknat, att Öfverstelöjtnant Adlersparre med ca 3000 man trupper kommit till Stockholm och satt till häst framför dem jämte en stab på mer än 20 adjutanter.

Detta var allt vad vi rörande detta få veta av en av dem, som hade till speciell uppgift att personligen skydda monarken. Man får intryck av, att han ej hade den minsta aning om de kupplaner, som länge dryftats. Han var tydligen ingen partiman, politiskt sett fullt neutral. Han kostar på sig att tala om sin överraskning inför det skedda. Voila tout! Till den kort tid därefter »utblåsta Riksdagen», som kom att vara ett år på två dar när, tog R. ut pollett, men synes under densamma ingen enda gång ha satt sin fot inom riddarhusets dörrar. Den 10 maj lämnar han Stockholm för att ej återkomma dit förrän den 31 okt.

Det egendomliga är, att dessa dagböckersblad ytterst lite låter oss veta, vad dess författare innerst inne tänkte och kände. Han träffar ofta rikets högsta dignitärer, med vilka föres timplånga eller längre samtal. Men så gott som aldrig finns något antecknat, varom dessa rörde sig. Om mordet på Axel v. Fersen finns här intet nedskrivet, vilket är särskilt förvånansvärt så mycket som denne och R. haft med varandra att göra under deras ovan beskrivna gemensamma, långa brüsseltid och med hänsyn till, att de råkats åtminstone ett par gånger under 1809 dels den 24 april i huvudstaden, dels den 29 oktober å Löfstad. Om den epilög till massakern den 10 juni 1810, som R. kom att vara med om, följer här en utförlig redogörelse.

Den 29 nov. 1810 ankom R. från södra Östergötland över Linköping »med gott slädföre hela vägen» till Stockholm. Anledningen till uppresan ej angiven, men var med all säkerhet Axel v. Fersens stundande begravning. Som vanligt vid huvudstadsbesöken göres omedelbart besök hos de kungliga. Den 1 dec. var han »uppe hos Kungen på förmiddagen samt om afton hos Prinsen, 9 dec. hos Drottningen och blev då befald till middag hos henne». Vad dagboken å de närmast följande sidorna har att förtälja, skall här in extenso anföras.

»Den 4 dec. var salig Riksmarskalkens begravning. Jag var buden på den. Det var en stor och präktig begravning; alt gick väl stilla för sig, ehuru man fruktade Pöbelns uplopp.

Den 5 stor sammankomst på amaranten, då kronprinsen ditkom och intogs i orden.

Den 8 undfick jag konungens tillsägelse och förfrågan, om jag ville åtaga mig att resa till Waxholmen och därifrån accompagnera grefvinnan Piper till Löfstad och under vägen skydda henne från insulter och från all fara; Kongen gaf mig sjelf skrifteligen och hemliga ordres, att nyttja och upvisa endast i händelse något tumult skulle ega rum.

Den 11 förmidd. reste gr. Carl Piper och jag till Waxholmen, dit vi ankommo i god tid samma afton; jag tog genast alla möjliga arrangementer till afresan, skickade förbud och bestyrde om alt i mitt namn.

Den 12 foro vi kl. 10 f. m. från Waxholmen, grefvinnan Piper, Duc de Piennes, Gref Carl Piper och jag på en soufflette med 3 hästar, hvilka vi tre Cavalierer tourade om med hvarandra att köra hela vägen. Uti en annan soufflette, också med 3 hästar, åkte kocken Caron (hofmästare hos kronprinsen) samt 2 Betjenter. Officerarna buro grefvinnan ner till slupen uti en fauteuille samt greto, då de togo afsked af henne. Vi dejeunerade på Bogesund hos Baron Höpken och foro därifrån kl. emot 1 samt fortsatte sedan resan öfver Barkarby ända till Engsön utan att hvila; vi ankommo dit följande dagen.

Den 13 om morgonen träffade vi där Excellensen Armfelt med sin Fru och 2:ne söner samt Baron Erich Cederström med sin lilla grefvinna och Barn. Samma afton var i Engsö kyrka tillställd en alltför wacker tacksägelse-Fest efter salig Riksmarskalken gref Fersen. Kyrkan war mycket väl eclairerad samt full med folk; gudstjensten började med en Psalm, hwarefter Presten gick på Predikstolen, gjorde där först bön, läste sen upp en ganska vacker tacksägelse öfver den döde, samt sedan ett rörande tal till grefvinnan Piper; sedermera afsjöngs åter en Psalm, och slutade det alt med en mycket vacker sorgemusique, under hvilken gref Axel Piper med sin grefvinna samt en talrik Choeur afsjöngo ord, som blifvit gjorda till detta tillfälle. Alla voro mycket uprörda, isynnerhet grefvinnan Piper, som då genast om afton skänkt 300 Rk:bcö till Församlingens fattige.

Vi passerade på Engsön öfver den 14 för att hvila ut, samt afreste därifrån den 15 genom Enköping, Wästerås, Köping, Arboga, Örebro, uppehållandes oss ey längre i dessa städer än att byta om hästar. Vi reste hela dagen och natten till den 16 och hela den dagen ända till kl. 8 om afton, då vi anlände till Löfstad efter att hafva under hela resan haft det vackraste wäder och de bästa vägar man möjligtvis kan hafva i en så sen årstid, samt utan den allra minsta motgång, förtret eller ledsamhet, waröfver jag war oändeligt glad.

Den 18 om morgonen foro gref Carl Piper och jag till Linköping, hvarest jag var hos Landshöfdingen gref Cronstedt och framförde till honom det åliggande konungen genom mig hade anbefallt honom. Piper och jag återreste samma afton till Löfstad. (R. kvarvar å Löfstad.)

Översinnan Maria Reuterswärd
f. Hoving
* 1767 † 1844

Den 27 kl. 9 om morgön reste jag från Löfstad directe på Stockholm, dit jag ankom följande dagen kl. för 5 om morgon. Jag hade ett vackraste slädföre i werlden.

Den 29 var jag på förmiddagen uppe hos Kungen, som mycket tackade mig för min så väl förrättade resa; jag var sedan hos Drottningen, som höll mig qvar i halfannan timme att tala med mig om

resan, om grefvinnan Piper samt om allahanda. Hon öfverhopade mig med tacksägelse för det besvär jag hafvit att göra denna resan, samt för mitt updragna blifvit så väl utträttat.»

Härav framgår klart, hur uppskattad R. var av de styrande, hur de hade sina blickar riktade på honom och var benägna ge honom hedersuppdrag. Här på skall ges ytterligare ett par exempel.

Den 19 febr. 1809 överlämnade han i Slottskyrkan till »Calefactorn vid kongl. Lifdrabantcorpsen B. Stenberg Pro Patrias stora förgyllda silfvermedaille för 26 års tjänst samt för visad dristighet i sjöfaror. Ceremonien inför stor åhörarehop. Jag höll ett vackert och till ämnet lämpeligt tal. Sen sjöng alla 'Herre hela Riket akta etc!'

I juni 1811 hade vår överste förordnande att i landshövdingens ställe upprepade gånger vara närvarande vid sockenstämmor i S. Östergötland angående »rangerandet om utskrifningen af Förstärkningsmanskapet», lottning i anslutning därtill m. m. Hade han bara velat och själv ansett sig ha krafter, skulle man säkerligen i mycket större utsträckning än som nu skedde, ha anlitat honom i det allmännas tjänst.

Vid kanske ett 10-tal besök, som R. åren 1809—14 gör i Stockholm, sker omedelbart efter ankomsten uppvaktning hos alla de kungliga, som håller honom kvar i långa, enskilda audienser, »befaller» — det vill säga — inbjuder honom till gästabud. En gång talte Carl XIII med honom »om 4 saker, hvaraf 2 rörde mig», av drottning Charlotte får han emottaga brev och kommissioner till Sophie Piper på Löfstad. Kronprins Carl Johan släpper honom den 19 mars 1811 ej ifrån sig förrän efter 2 timmar. Vid alla de många festligheterna efter segrar och fredsslut, furstliga personers intåg och mottagande första gången i rikets huvudstad, vid deras födelsedagars firande o. s. v. har han städse sin givna plats.

Så t. ex. i febr. 1814, då »Te deum hölls i Slättskyrkan och Freden med Danmark proclamerades på Stockholms Torg. Om aftonen stor Illumination etc». — En annan gång deltog han i ett slädparti med Excellensen Armfelt och flera andra, då han åkte med grevinnan Piper. Det senare ett vinternöje, som nu för tiden väl knappast förekommer, men som en och annan till åren kommen kan erinra sig: skådespel, när en lång kavalkad under bjällroras klang drog genom — låtom oss säga — våra läns- och stiftstäder på en tripp ut till landet

med pamparna i de första och största ekipagen och hotellfest som avslutning.

Gång efter annan har här ovan lämnats bevis på, att R. även hos andra högt uppsatta var väl sedd och uppburen. Tillfogas må, att Gustaf Mauritz Armfelt vid tvenne tillfällen tog emot honom å Nynäs och ena gången där höll honom kvar i 6 dar. Löfstad gästade han ofta, alltid mottagen med öppna armar, stannar där än längre, ibland upp till 3 veckor.

Här må inflikas, att de många vännerna ej släppte vår man ur sikte, sen han slutgiltigt lämnat livet i stora världen. De sökte upp honom i hans småländska Tusculum. Det mest remarkabla besöket där var väl Georg v. Döbelns, som ägde rum den 13 och 14 juli 1814. Verkligt synd är det att ej åt eftervärlden bevarats det, som dessa båda män hade att säga varandra. Hur yttrade sig gästen, generalöjtnanten och baronen om Carl Johan, vilken ungefär jämnt ett år tidigare ställt Döbeln inför krigsrätt, som dömde honom att arkebuseras? Och vad hade de båda att säga om Sophie v. Fersen, på sin tid en av rikets mest uppmärksammade damer, vars namn som få andras gått till eftervärlden? Till henne hade ju den impulsiva jutasmannen 1810 riktat sitt så uppmärksammade, propagandistiska giftermålsanbud, och till hennes riddare och beskyddare framför alla andra landsmän hade ungefär samtidigt utsetts just R.

I ett längre tackbrev av den 18 maj 1794 till Hertigen-Regenten för en utnämning till *Sécretaire de Légation* skriver R., att han är »ni Courtisan ni Flatteur». I fortsättningen av hans karriär skulle det visa sig, att han nog var så där lagom mycket av bådadera för att passa särdeles väl vid ett kungligt hov. Då samme man, nu Hans Maj:t Carl XIII, säkert mot sin vilja, den 7 dec. 1814 beviljade denne sin trotjänare avsked, hade R. sedan länge i detalj planerat och ordnat för sig under de stundande pensionsåren.

Den 3 okt. 1812 flyttar han från sin »i Stockholm 7 år hafda våning till en mindre i samma hus in på gården». Den 9 aug. 1811 säljer han för 40,000 R.:r B:co sin egendom Eksebo i Virserum s:n, Kalmar län, »med Inventarier, möbler och kreatur» till majoren Axel Fr. Rothlieb (död som postmästare i Sala). Den 16 juli 1812 »afslöts han-

del om Rosenholm». Innan detta skedde, hade R. rest rätt vida omkring som spekulant på egendomar.

Till den nye innehavarens knapphändiga beskrivning i dagboken av detta godsförvärv, skall ur »Historisk beskrivning i gemen om Småland etc. utgiven i tvenne band 1770 av Magister Samuel Rogberg, Prost och Kyrkoherde i Fröderyd», anföras följande, som även av skäl, som längre ner anges, skall omfatta, vad Rogberg anför om Lannaskede gamla kyrka:

»Säteriet Rosenholm, 3 $\frac{1}{4}$ h. förmedlat till 2. med 10 torp, har tillförne hetat Mårsaryd, men blifvit af Rosenqvistska släkten, som där af varit ägare, till namnet förändrat, äges nu af Hof-Rätts Rådet Jonas Linnerhjelm . . . Kyrkan är bygd af sten 40 aln. l. och 17. br. Dess ålder går åtminstone från Påhwiska tiden, som slutes af et i muren insatt stenkar, som utan twifwel varit et stänkelsekäril. Hon är en offerkyrka, som påtänkes med gåfwor från aflägsne orter, både in- och utrikes. Har et godt Slagur och 2:ne Kläckor. Framl. Just. Cancell. Olof Linnerhjelm, ägare af Rosenholm, har för sig och sin familie här låtit anlägga en graf år 1759, och till dess wid magt hållande anslagit en årlig inkomst af 9. D:lr K:mt, samt låtit upsätta en minnes-tafla, med sitt sköldemärke och sådan påskrift: *Üti thetta Guds hus och nederst i Kyrkan, samt enskilt för them och theras efterkommande murade Graf-ställe, som ej får försäljas, ligga begrafne Kongl. Maj:ts och Sw. Rikes Troman och Just. Cancellor, i lifstiden Högwälborn. Herr Olof Linnerhjelm . . . Så ock thess K. Hustru och Maka Högwälb. Fru Maria Christina Lorich . . . Hwilkas sköldemärke här hos finnes.*»

I en annan smålandsbeskrivning (av Per Wieselgren) läses: »Översten och Riddaren af Kongl. Svärdsorden välborne herr Fredrik R. köpte Rosenholm med underlydande 1812 för 18.000 riksd. banko. Säljare uppges vara Brukspatron A. Lundströms arvingar (det sista troligen fel). R. själv uppger, att »Lundström den 16 mars 1813 aflevererade allt till mig och flyttade om aftonen till Bjädesjö», grann-gods till Rosenholm.

Hur livet så kom att gestalta sig för den nye säteriägaren, f. d. diplomaten och krigaren, får man ganska väl reda på av de reuter-swärdska anteckningarna. Godset var större än denna biografis författare, som under icke mindre än 12 år av sin ungdom varit bosatt i Lannaskede, trott. Under hans tid där på 1880- och 90-talen talades allmänt om, att den dåvarande ägaren icke skötte gården på ett ratio-

nellt sätt. Mot R:s förvaltning av densamma synes inga anmärkningar kunna riktas. Alla de många torpen förefaller ha varit bebodda med duktiga arbetare. Å godset fanns en »kniphammarsmedja», där fanns 3 vagnhästar, possesionaten for omkring i täckt vagn med kusk eller betjänt (stalldräng), ibland bådadera.

Och detta ekipage — väl motsvarande någon förnämligare automobiltyp med privatchaufför i vår tid — kom till flitig användning när han besökte vänner, fränder, grannar och bekanta vida omkring därnere i Götaland. Vi få följa med godsägaren, stundom åtföljd av sin maka och av hos dem befintliga gäster — deras äktenskap var barnlöst — till ett mycket stort antal större eller mindre herresäten samt prästgårdar, marknader och brunnsorter från Olstorp och Virserum i norr till Ohs och Hovmantorp i söder. Utom dessa platser kan nämnas Ekäng, Mjölsefall, Salshult, Upplanda, Hellinge, Eksjöhovgård, Halsnäs, Björnskog, Asa, Orraryd, andra att förtiga. De som uppsöktes — för att anföras blott några — var medlemmar av ätter och släkter, bärande namnen Hedenstierna, Leijonhufvud, Liewen, Reuterswärd, Rosen, Rosenquist, Schmiterlöv, Sjösteen, Stedt, v. Steijern, Stierngranat, Stålhammar, Torpadie. En och annan av dem, som fick påhälsning, hade varit i tjänst vid Royal Suédois samtidigt som R. På Rosenholm tog man givetvis emot kontravitsiter från alla dessa håll.

Dessa utflykter kunde vara kortvariga, men även räcka i veckotal. Varmed man roade sig och trakterades, bli vi ock upplysta om. Det kunde inskränka sig till »körsbär, punsch och bischoff», men ock utsträckas till ett ordentligt middagsmål, detta, ehuru värdinnan, en majorska, vid det oväntade besöket i denna självhushållningens tidevarv, var upptagen med »att stöpa ljus». Vid ett annat tillfälle var å ett grann-gods samlad »en ganska stor och hyggelig societet». Vid sådan här bortvaro kunde R. hux flux bliva hemkallad genom ankoms-ten av ett »expressbud», motsvarighet, när det gällde enskilda, till statliga kurirer och nu ersatt av telegraf och telefon. En sådan utskickad infann sig vid ett tillfälligt besök å Halsnäs i Ramkvilla och föranledde R. att kl. halv 4 på morgonen lämna sina speciella vänner där — Vult v. Steijerns — för att kl. 7 — 3 och en halv timme senare — svänga upp på Rosenholm — inom parentes ingen vidare snabb-

färd, trots mycket backigt väglag: biografiförfattaren har själv många gånger åkt hästskjuts mellan dessa platser. Anledningen till R:s uppbrott var ett oförmodat besök av en grevinna v. Stedingk med tvenne döttrar, en visit, som hon gjorde, »endast och allenast för att hälsa på mig», och som han tydligen satte ett synnerligen stort värde på.

En livsföring sådan som den nu beskrivna, och vars omnämnande i den dagbok vi studerat fått ett oproportionerligt stort utrymme, var nog något, som i grund och botten inte så värst mycket tilltalade vår godsägare. Han var därför en alltför allvarlig natur med många seriösare intressen. Det meddelade är utmärkande för umgängeslivet hos åtskilliga medborgare under större delen av 19:e århundradet, våra förfäders sätt att motverka tristessen å landsbygden. Det finns många belägg för, att dessa färder för R. ej enbart var några nöjesresor. Han gjorde dem mest av pliktkänsla, av önskan att tjäna släkt och vänner, för dem vara en hjälpende och sammanhållande kraft, omnämner dem så gott som aldrig med några superlativa uttryck, men mest så här: »Vi fann oss rätt väl, jag passerade min tid rätt agreabelt, hade ganska roligt o. s. v.» Bjöds det på fiske, så var han mera belåten. Omsorgen om hans närmaste, särskilt vissa minderåriga skyddslingar han tagit sig an, skimrar här och var igenom. »Otroligt glad var jag att se dessa släktingar.» Och »det kostade mycket på mig att behöva skiljas.» På så sätt öppnar han då och då sitt hjärta och ger yttryck åt sina känslor. — Besöken i prästgårdar är talrika och hade ofta ett praktiskt syfte. Med flera namngivna »probstar» och deras familjer var R. förenad icke blott genom vänskap, utan även släktskap. Herdetjäll, som gästades, låg i Asby, Virserum, Myresjö, Fröderyd.

Antecknat, men tyvärr utan vidare detaljer är ett å Rosenholm den 3. nov. 1813 hållet husförhör. Vad därmed menas, har säkert bortåt 100 % av nutida svensk ungdom ej en aning. Detta ehuru förordningarna rörande dessa prästerliga förrättningar ännu icke torde vara upphävida. De ha kommit ur bruk, sakna betydelse. Anteckningen i dagboken kom mig att minnas egen närvaro vid sådana händelser just i Lannaskede socken, beklagligtvis dock ej å Rosenholm. — R. var en from man, som meddelar, när han gick till Herrens nattvard.

Riktigt i sitt esse förefaller vår säteriägare ha varit, när han kunde bereda sina underlydande någon glädje, se dem dansa och roa sig vid högtidligheter. Han var en god husbonde, som stod på god fot med allmoge och menighet överhuvudtaget. Svåra fel måste begås, innan någon av betjäningen avskedades. Därom är antecknat något blott en gång, den 8 mars 1811, då »jag måste köra bort min Betjänt Lars Julius för fylleri och en impertinent sturskhet». De så omhuldade visade herremannen på många sätt sin erkänsla och tacksamhet. Därpå skall här ges ett par belysande exempel, visserligen hämtade från åren strax innan R. flyttade till Småland, men tidsbetonade och belysande för stämningar inom och relationer mellan olika samhällsklasser i det dåtida Sverige.

Den 28 juli 1810 gick av stapeln å Eksebo »ett stort slåttergånge af 100:de personer utom 6 snickare och 2 murmästare, som alla fingo mat. Slåtterfolket afslogo den dagen $\frac{3}{4}$ af min storäng. Om natten dansade och rogade de sig». — För den 25 aug. året därpå är nedskrivet det som nu här följer: »Yste hos mig på Eksebo, då hela socknen samt äfven åtskilliga från nästgränsande socknar woro hos mig med mjölk eller Pläcke(?). 146 Personer framkommo, hvaribland många framburo mjölk för åtskilliga andra matlag; alla blefvo väl tracterade; det war Bönderna själfva, som hade öfverenskommit att gifva mig yste för det jag återskaffat dem Wirserums marknad och då de ärforo, att jag snart skulle bortflytta från orten. Jag fick vid ystet 7 stycken stora ostar, som vägde öfver 8 pund.»

Återigen dyker upp barndomsminnen, då jag under mina uppväxtår vid ystmöten och ystegillen såg en otrolig mängd av småländska prästostar taga form i Lannaskede komministergård eller kaplansboställe för att här använda ett äldre, nu ur bruk varande namn.

På tal om marknader — också något i våra dar rätt antikverat, väl ersatt av mässor — så var den dåvarande och förutvarande ägaren av Rosenholm i aug. 1812 tillsammans vid en dylik i Sandsjö, beläget mellan Nässjö och Sävsjö. Vad de båda där tog sig för, bli vi ej upplysta om, men få däremot veta, att den forne krigaren och diplomaten, då han den 4 okt. 1810 bevistar Målilla marknad, där »köper 5 kor och 4 oxar».

En och annan gång är brunnsbesök omnämnda, bl. a. för den 20

juli 1812, då R. vid Lannaskede hälsobrunn äter middag tillsammans med den där då som kurgäst inskrivne Landshövdingen i Jönköping, frih. Erik Gustof Boije af Gennäs, som behövde bot av dess mycket rena järnvatten till styrka liknande Porla gamla källa. Denna brunn, upptäckt 1774, privilegierad 1781, låg en knapp mil från Rosenholm, stod i sitt högsta flor i mitten på 1800-talet, är nu nedlagd och inrättningen apterad för andra ändamål. Sic transit etc! Ytterligare ett bevis på, hur allt flyter, alltings obeständighet!

Det här var ju en hel del, som kunnat plockas fram ur de små dagböckerna, åtskilligt banalt, men samlat av ett visst värde från traditionell och kulturhistorisk synpunkt sett. En läsbar lektyr synes det vara inte blott för sentida reuterswärdare och efterlevande till bärare av här figurerande namn, utan även för en större allmänhet. Mer skulle dagboksskribenten lätt kunnat lämna efter sig, om han ej varit så förtegen och tillknäppt. En försiktig diplomat har hållit i pennan, som fått finna sig i många restriktioner. Det har redan av mig antytts, och än en gång må frågas, vilka motiven var till författarens handlingssätt. En gång är bara antecknat: »fick obehagliga underrättelser från Stockholm», men ej ett ord, varom det rörde sig. En annan gång — 30 dec. 1812 — heter det: »Undfick med posten ett ganska besynnerligt brev, som mycket surprenerade och förargade mig. Den 1 jan. besvarade jag det». Punkt och slut!

Den tid Anders Fredrik R. levde under, var ju mer än vanligt orolig, stormfull. Han hade långa tider å utsatta platser kämpat aktivt med svärd eller penna och på äldre dar blivit hjärtligt utledsen på allt stridbart, allt partivälde. Innerst inne var han en fridsam man, som ej är snar till beröm, men som ock sällan eller aldrig talar illa om någon eller något.

Några memoarer av hans hand från hans sista 10 levnadsår torde ej finnas. Hade han fortsatt att skriva så som nu skett, hade vi troligen därigenom ej blivit mycket klokare. Vi få vara nöjda med den skörd, som kunnat bärgas.

Hans andliga och kroppsliga befinnande under det sista decenniet av hans livstid känner jag ej till. Antagligen har han dukat under för sviktande lung- och hjärtverksamhet. På bibehållen andlig vigör efter uppnådda 70 år tyder det testamente han ett år före sin bortgång

Inskriptionen å makarna Reuterswärds gravsten:
Fredrik Reuterswärd, Överste. F. 1756, † 1828
Maria Hofving. F. 1767, † 1844.

Fru Reuterswärds flicknamn felstavat. Den ättegren hon tillhörde skrev namnet utan f.

upprättade och underskrev till förmån för den efterlämnade maken, som fick sitta i orubbat bo, tills dess hon 18 år efter mannens dödsfall avled.

Studier av bouppteckningarna efter dem båda, upplånade från Göta hovrätt, visar, att R. var en ekonomiskt sett välsituerad man, ägare till en förmögenhet å c:a 30,000 R:r B:o, som i våra dagar motsvarar några 100 tusen kronor. Dödsboet är mycket detaljerat redovisat och ger här anledning till endast några få reflektioner. Hemmet

var vackert och välprytt, godset försett med vad då fordrades för en intensiv jordbruks- och kreatursskötsel. Värdesättningen här och var förbluffar, ger belägg för den svenska valutans katastrofala tillbakagång. Härpå blott ett exempel. Sju kor värderades 1828 till sammanlagt 70 säger sjuttio R:r B:o. En tidningsnotis av 31 okt. innevarande år omtalar, att vid höstmarknaden i Vimmerby dagen innan ett par oxar från Frödinge bortslumpats för en spottstyver å Kr. 3.025! Vad som vidare frapperar, är det påvra bokbestånd R. lämnade efter sig. Böckerna fanns, ej närmare specificerade, i en katalog med angivet värde av 16 R:r B:o och 32 öre. I de med lapidarisk stil förda dagboksanteckningarna skymtar dock vid mer än ett tillfälle, att R. hade öppet sinne för kulturhistoriska angelägenheter. Den 5 maj 1812 »besåg jag hos archiater Westring i Norrköping vackra samlingar med natural cabinette och rariteter af alla slag». Besöket gällde naturforsaren, konungens förste livmedikus Johan Peter W., adlad och på många andra sätt hedrad för sina insatser.

De båda makarna Reuterswärd fick å Lannaskede gamla kyrkogård sitt sista, gemensamma vilorum, där över detta restes en gravvård, av vilken här lämnas en bild. Vården är förkommen, och den närmare platsen, där den uppfördes, okänd.

Om Lannaskede gamla kyrkas vidare öden kan ytterligare följande fogas till det, som rörande den anföres å sid. 22. Templet höll på att vid sista sekelskiftet alldeles förfalla, bli en ödekyrka. Det är nu efter genomgripande restaurationsarbeten 1936 en av rikets vackraste helgedomar från medeltiden med romanska barockmålningar i absiden och rika målningar i långhusets tak. Där invigdes mariebebådelsedagen i år i närvaro av Växiö stifts biskop, riksantikvarien m. fl. särskilt inbjudna kyrkans åter i värdigt skick försatta förnämliga orgelverk från vårt 1700-tal.

Här synes vara den givna platsen för ett epitafium över Anders Fredrik R. och hans maka vid sidan av det här förut omnämnda linnerhielmska. Deras minne skulle också värdigt kunna hedras genom att ånyo å kyrkogården uppfördes en gravvård efter mönster av den förkomna. Detta jämte donation till vårdens underhåll är värdiga och pietetsfulla uppgifter för den stora och livskraftiga reuterswärdiska släktföreningen. Flera medlemmar av denna ätt ha

genom insatser å skilda områden skaffat sig i våra hävder aktade namn. Erinras må blott om politikern och bruksidkaren, hovmarskalcken Patrik Oskar, under förra århundradets sista decennier en av rikets myndigaste, mest framträdande och omtalade personer.

Den man, vars liv här skildrats, tillhör ej de få verkligt stora och gudabenådade, vilkas namn och dater så upptecknats å historiens blad, att de blivit allmänt kända. Anders Fredrik Reuterswärds gärningar och leverne är dock av den betydelse, att alla kan enas om, att han bör räknas till dem, som är värda att ihågkommas, med tacksamhet minnas. Denne vår landsman står inför oss som en helgjuten personlighet, synnerligen dugande i såväl militär som civil och enskild tjänst, där han på ett förnämligt och högt uppskattat sätt fullgjorde honom anförtrodda åligganden. Delikata, takt och belevnet krävande uppgifter fick han sig förelagda, men även sådana, där mod och rådighet var av nöden. Seghet, pålitlighet, lojalitet, vänfasthet karaktäriserade mannen.

Den här skildrade levde under en tid, i mångt och mycket liknande vår egen, utmärkt av revolutioner, krig, förvecklingar och omstörtningar. Han växte upp under l'ancienne régime, var ögonvittne till franska revolutionens värsta paroxysmer, såg troner ramla, riket och väldigheter utplånas. Tout comme chez nous! Vi som nu lever under liknande tryck och med samma bekymmer som våra förfäder för omkring halvtannat sekel sedan, gör klokt i att närmare studera dem och deras insatser, som verksamt bidrog att efter svåra omvälvningar återställa lugn och fred i världen.

TILLÄGG

Då ovanstående förelåg i ombrytningskorrektur, kom i Kungl. Biblioteket under författarens ögon ett litet, några sidor stort häfte med

PERSONALIER

öfwer Öfwersten och Riddaren af Kongl. Swärdsorden, Wälborne H:r Anders Fredrik Reuterswärd efter dess jordfästning uppläste i Lannaskede Kyrka den 15 Junii 1828 af Johan Engstrand. — Tryckt s. å. i Jönköping hos Pehr Lundström.

Ur publikationen skall några utdrag göras, genom vilka vi få en viss upplysning om, hur den bortgångnes liv gestaltat sig särskilt under det sista decenniet av hans levnad. Officianten torde ha varit kyrkoherde i Myresjö pastorat, till vilket Lannaskede var annexförsamling.

Denne nämner, att »salig Öfwersten med uppriktigaste kärlek och wälwilja omfattade anhöriga och wänner, och att han af dem alla lika ömt och uppriktigt älskades tillbaka. Han war en fader för sina underhafwande, en nyttig, werksam och wälgörande Sockne-Herre. Han förenade sin samtids civilisation med forntidens pålitliga redbarhet. Hans tal war godt och wälbetänkt. I sina löften war han tillförlitlig och orygglig, i sina omdömen mild och skonsam. Han war munter, men med den alfvarsamhet och wärdighet, som hans stånd och hans ålder fordrade».

R:s curriculum vitae, hans avansementer, de tjänster han som militär och civil person innehaft, är kortfattat och riktigt angivna. Parentatorns ord innefattar intet, som talar emot den uppfattning om Anders Fredrik Reuterswärd, som förut för detta arbete anlidade källor givit anledning till.

Sedan han dragit sig tillbaka från stora världen, har han under sin levnads afton ägnat sina krafter, sitt intresse och sina omsorger åt släkt och underlydande, åt wänner och åt kommunala angelägenheter.

I likpredikan meddelas, att R. gick ur tiden efter ett »långvarigt och smärtefullt lidande», därunder med ömhet vårdad av sin maka, med vilken han var förenad i ett harmoniskt och lyckligt äktenskap.

Källmaterial

A. Tryckt:

- Adlerbeth, G. G.: Historiska Anteckningar.
Elgenstierna, G.: Svenska adelns ättartavlor.
Hedvig Elisabeth Charlotta: Dagbok.
Rogberg, S.: Historisk beskrivning om Småland.
Reuterswärd, O.: Artikel i »Svenska män och kvinnor».
Söderhielm, A.: Axel v. Fersens dagbok.
» , » : Revolutionärer och emigranter.
Tegnér, E.: Gustaf Mauritz Armfelt.
Wieselgren, P.: Smålandsbeskrivning.

B. Otryckt:

- Reuterswärd, A. F.: Dagböcker (i Riksarkivet). — Bouppteckningar efter honom och hans maka (i Göta hovrätt).
F. d. Kontraktsprosten Alf. Carlsson, Vetlanda, Med. Dr. J. Hoving, Stockholm och Stadssekreteraren S. Reuterswärd, Uppsala, hava samtliga för föreliggande biografi ställt till förfogande i deras ägo befintliga handlingar.
Bildmaterialet har lämnats av Dr. Hoving och Rytthemästare Clarence Reuterswärd, Stockholm.